

Mirades activadores

De la contemplació a l'acció. Educar les formes de mirar per construir alternatives de futur.

TEXT I IMATGES: M^a. Carmen García Mahedero (Inula)

A través d'una sèrie de projectes creatius de formats diversos, l'artista Inula manifesta la capacitat que té l'art per generar respostes emocionals, sensibilitzar i activar la mirada crítica.

La seva pràctica se centra en el paisatge i les plantes com a elements d'informació política, ecològica i social. Les obres citades posen en evidència la importància de l'aprenentatge contextualitzat i la col·laboració entre artistes, museus i comunitat educativa.

D'aquesta manera, Inula defensa la necessitat de passar de la contemplació a l'acció per despertar una empatia que promogui relacions sostenibles amb els ecosistemes vius dels quals formem part.

La creació artística pot contribuir a canviar les nostres maneres de relacionar-nos amb el territori i comprendre el paisatge? Sense cap dubte, sí. Les respostes emocionals que genera l'art permeten establir vincles afectius amb l'entorn i ajudar a canviar la nostra mirada sobre ell.

Un dels recursos bàsics per aconseguir aquesta empatia necessària, és acompanyar la creació artística amb propostes de dinamització i material divulgatiu. L'afecte cap al que és desconegut ens permet qüestionar el nostre sistema, fer-nos preguntes a nosaltres mateixos i promoure noves relacions per revertir el comportament de domini que els humans hem establert respecte als ecosistemes vius i els recursos naturals. El meu treball reflexiona sobre els vincles que establim entre món vegetal i societat en el marc del paisatge. Despertar curiositat des de la seva vessant tant cultural com física, i contribuir a la seva valoració, m'han empès a complementar els meus projectes amb propostes de tipus divulgatiu i educatiu.

Són moltes les formes que podem usar per aprendre, i una de les més eficients és l'experimentació. Concebre obres on el públic disposi d'un espai d'intervenció és clau per generar escolta entre artista i visitant i entre visitants. En l'exposició *Arqueologies del paisatge* (Museu de la Vida Rural, 2021), un cartell al costat de la instal·lació "Llum, a la vora de camins" convidava el públic a compartir històries que conegués sobre les plantes que conformaven l'obra. Suggestia explicar-ho de la manera més còmoda possible: amb un dibuix, paraules, cançons, receptes... El mitjà no té importància, l'objectiu és dialogar. La instal·lació, que cons-

Llum, a la vora dels camins, instal·lació. *Arqueologies del paisatge*.

tava de 27 espècies ruderals recol·lectades a la Conca de Barberà, analitzava de manera crítica la minva dels nostres coneixements sobre el món vegetal i la degradació del sòl. Treballar amb elements paisatgístics propis de la zona on s'ubica una obra facilita que el públic se senti interpel·lat, i situa la lectura artística en la realitat física i cultural de qui la contempla. L'obra busca activar la mirada i que el subjecte abandoni el paper passiu que normalment li és atorgat.

En aquesta mateixa línia, la instal·lació *Maneres de ser-hi* evidenciava les petjades que deixem en el territori. Les persones que accedien a la sala hi trobaven diverses eines agrícoles disposades en el sòl i a les parets. En arrossegar lliurement les eines per la superfície, coberta amb més de 800 kg de terra, les marques es feien molt visibles, però amb una simple passada de peus podíem tornar a allisar la terra i esborrar el rastre com si no hagués passat res; un gest molt similar a moltes de les nostres actuacions en el planeta. No obstant això, la instal·lació estava dissenyada perquè les nostres petjades es calquessin sobre un paper col·locat sota la terra. En finalitzar l'exposició, el pas de les persones i les seves interaccions amb la peça originà una nova obra gràfica de creació col·lectiva. Una reflexió metafòrica que interpel·la la nostra manera de comportar-nos i relacionar-nos amb l'entorn.

Les exposicions poden anar més enllà de les sales d'un equipament cultural o potser fins i tot han de fer-ho. En qualsevol cas, això va ser el que va ocórrer amb *Arqueologies del paisatge*. Les obres van funcionar com a dispositius activadors de pensament col·lectiu en l'entorn educatiu. Després d'acompanyar i explicar les diferents peces a Patrici Batalla, professor de l'Escola Cooperativa El Puig d'Esparreguera (Baix Llobregat), els temes analitzats a l'exposició van saltar del museu a la seva aula. De manera telemàtica vaig establir amb l'alumnat una espècie de relació epistolar, que s'allargaria durant un trimestre escolar. Treballar amb els nostres paisatges pròxims, observar-los, analitzar-los i preguntar-nos si sempre han estat com els veiem, per què han canviat o de quina manera volem que siguin en el futur van ser qüestions de conversa amb el grup. La col·laboració va servir d'estímul als alumnes que van materialitzar l'experiència en el seu projecte «[Més enllà del que veiem](#)», que va rebre el Premi Sambori 2022.

Zones pioneres, 2022.

Maneres de ser-hi, instal·lació. *Arqueologies del paisatge*, Museu de la vida rural, 2021.

Regar un herbari, material lúdic, 2018.

Responsabilitat i precaució amb les plantes

En altres projectes, com *Pantone-paisatge* (2018-2019), el meu interès per treballar el contingut de l'obra i estimular l'aprenentatge i la divulgació em van portar a dissenyar un material educatiu de caràcter lúdic. Aquest projecte està format per tres obres: *Pantone-paisatge*, *Regar un herbario* i *Herbario vivo*. *Regar un herbario* posa en el punt de mira l'elucubració com a mecanisme creatiu. Divertir-se amb la hibridació d'espècies i imaginar quin tipus de plantes existiran d'aquí a unes dècades, quines necessitats tindran, o quins seran els seus comportaments, són eines per incentivar la creació de noves narratives.

A partir de l'estudi del color obtingut de dotze plantes endèmiques del Pirineu central, el joc ofereix un espai per treballar temes diversos: aspectes formals sobre les espècies, qüestions etnobotàniques, geocalitzacions o els noms que tenen en les diferents llengües i dialectes del territori al qual pertanyen. Dissenyades com un puzzle de peces triangulars, les plantes poden formar-se de manera realista o de manera aleatòria. Aquest segon format genera un herbari imaginari, dona peu a noms, colors i nous escenaris. En definitiva, un aprenentatge actiu i transversal.

Els projectes comentats fins al moment evidencien l'aprenentatge pràctic, manipulatiu, col·laboratiu i participatiu com a camins per assimilar coneixements. A tots ells, m'agradaria sumar-los un altre format especialment enriquidor que també he pogut experimentar: la presència d'artistes en la comunitat educativa. Aquest va ser el meu paper en el projecte *Zones pioneres*, dut a terme dins el programa "Creadors en residència" de l'Institut de Cultura de Barcelona. Desenvolupada des de fa més de deu anys, aquesta proposta introdueix la creació contemporània en els centres públics d'educació secundària per mitjà del contacte directe i continu entre artistes i estudiants. *Zones pioneres* va formar part de la tretzena edició, i en el seu desenvolupament vam estar acompanyats per la mediació de la Fundació Joan Miró de Barcelona, amb la qual vam compartir el nostre procés i on vam exposar el resultat final.

El projecte va arrencar amb dubtes i interrogants. Quines conseqüències té la falta de biodiversitat? Quin paper tenim les persones i els nuclis urbans en la sostenibilitat? Les ciutats i els pobles estan connectats entre ells i amb la resta de sistemes vius? Aquestes van ser algunes de les preguntes que vaig plantejar al grup per guanyar consciència de l'entorn natural pròxim a l'institut i, per extensió, de tot el món vegetal, la seva estructura, el seu funcionament i la nostra relació amb ell. Per respondre les preguntes vàrem dur a terme diferents accions.

Començàvem analitzant l'espai pròxim, on trobàvem plantes en l'entorn escolar, i quines eren les zones verdes del barri. Rastrejàvem l'edifici emmarcant totes les plantes

Zones pioneres. Fundació Miró de Barcelona, 2022.

que creixien en llocs “no normatius”. En l'imaginari col·lectiu, i especialment en l'artístic, emmarcar alguna cosa suposa establir un espai d'atenció, de mira o de cura. Un exercici tan senzill com aquest ens va dur a preguntar-nos sobre l'ús de productes químics com el glifosat, utilitzat per al manteniment de parcs i jardins de moltes ciutats. La mirada dels alumnes també es va aturar a la zona de l'hort de l'institut, sense treballar des de feia anys. Part del grup es va preguntar si hi podrien créixer plantes sense sembrar llavors. Per respondre el dubte es va fer una recerca a partir d'algunes mostres de terra recollida de l'hort. El resultat es va materialitzar en una instal·lació: una superfície de terra i una selecció de fotografies del seguiment de l'estudi. Lluny de ser inerta, la peça, que es va compartir amb la comunitat educativa, evidenciava que el sòl està ple de vida i només necessita unes condicions i cures mínimes per entreveure-ho. Finalment, en la nostra aproximació als espais verds del barri, descobrim que alguns dels seus parcs actuals són el resultat de lluites socials prèvies, com és el cas de Can Sabaté. Aquest tipus de reivindicacions evidencia la necessitat que tenim les persones de disposar d'espais vegetals a prop dels nostres habitatges.

Per tancar el projecte i traslladar-lo fora de les aules, vam preparar una peça per al Pati de l'Oliviera de la Fundació Joan Miró. L'obra reunia moltes de les conclusions a què havíem arribat al llarg del procés: el paper que tenim els éssers humans en l'equilibri dels ecosistemes, la capacitat d'adaptació i resiliència de les plantes, la transformació constant a la qual estan sotmesos els espais naturals... Decidim que el fang és un material idoni per representar aquestes idees, i una instal·lació efímera el format més adequat per fer-ho. El projecte, però, va anar encara més enllà. Interessats per aquesta capacitat canviant i resilient de les plantes, i fent referència als sistemes de producció circular, vam concloure *Zones pioneres* transformant les peces de fang blanc en material que l'artista Pere Llobera va utilitzar en el desenvolupament de la seva proposta en el museu uns mesos més tard.

Inula (M^a. Carmen G. Mahedero): Artista visual centrada en les relacions que establim entre societat i món vegetal. Ha rebut diferents beques a la creació i recerca. Des de fa anys acompanya la seva pràctica artística amb la creació de propostes divulgatives i educatives, i treballa amb museus en el disseny d'activitats i en projectes dirigits a la formació del professorat. www.inula.es